

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, доцента Бондаренко Ольги Сергіївни на дисертацію Анісімова Дмитра Олексійовича «Кримінальна відповідальність за протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань», яка подана на захист до разової спеціалізованої вченої ради у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ, на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми

Нині спорт – це одна з найбільш розвинених і надприбуткових індустрій. Щорічний прибуток учасників галузі за різними джерелами оцінюють не менше ніж у 145 млрд доларів. Здебільшого грошові потоки рухаються через міжнародні організації, наприклад Міжнародну федерацію футболу і Міжнародний олімпійський комітет. Стан справ у спорті свідчить про те, що саме це середовище стало одним із найбільш корумпованих. Наприклад, доказом корупції в спорті є договірні матчі, ухилення клубів від податків шляхом реєстрації через офшори, а також непрозорість агентського бізнесу.

Нагальна необхідність протидії спортивній корупції, зумовила акумуляцію зусиль держав на міжнародному рівні, у результаті якої ухвалили профільні антикорупційні міжнародно-правові акти та внесли зміни в національне законодавство, зокрема й кримінальне.

Однак не зважаючи на ці заходи, негативні наслідки спортивної корупції (порушення принципу захисту добросовісної поведінки в спорті й спортивної етики; підрив довіри серед населення; легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом тощо) із кожним роком проявляються все сильніше. А це, у свою чергу, зумовлює: по-перше, порушення ст. 49 Конституції України, яка закріплює, що держава дбає про розвиток фізичної культури та спорту, зокрема в контексті запобігання будь-якому неправомірному впливу на хід та

результати спортивних заходів; по-друге, деформування уявлення про суспільну важливість спорту для життя населення в Україні, наприклад у контексті формування та підтримання традицій здорового способу життя; по-третє, негативно впливає на здоров'я спортсменів у разі застосування допінгу; по-четверте, шкодить міжнародного іміджу України.

Таким чином, вважаю, що обрана Д. Анісімовим тема дисертаційного дослідження «Кримінальна відповідальність за протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань» є актуальною, нагальною та важливою.

Науковий рівень дисертаційного дослідження та наукових публікацій

Дисертація Д. Анісімова відповідає вимогам, що висуваються до робіт на здобуття ступеня доктора філософії галузі знань 08 «Право» і спеціальності 081 «Право».

Робота виконана у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ. Дисертація виконана відповідно до Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2021-2025 року (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2020 року № 1669-р), Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту» (Указ Президента України від 28 вересня 2004 року № 1148/2004), Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020), Національної стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021), наказу МВС України «Про затвердження тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки» від 11.06.2020 № 454, Переліку загальноуніверситетських тем наукових досліджень Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ на період до 2023 року.

Основні положення дисертації висвітлено в 16 наукових працях, у тому числі 1 стаття у науковому виданні, що входить до наукометричної бази Scopus, 1 стаття в періодичному зарубіжному науковому виданні за профілем дисертації (Словацька Республіка), 5 наукових статей опублікованих у виданнях включених до переліку наукових фахових видань України та 9 тезах доповідей. Усі праці відображають наукову новизну дисертаційного дослідження та обраної Дмитром Олексійовичем тематики.

Новизна дисертаційного дослідження, повнота викладу в опублікованих працях

Вважаю, що дисертаційне дослідження виконано на високому науковому рівні, оскільки насамперед п'ять його положень були одержані вперше. Зокрема: 1) обґрунтовано необхідність виокремлення ч. 3 ст. 369-3 КК України в окрему норму, і запропоновано її нову редакцію; 2) запропоновано в примітці до ст. 369-3 та ст. 369-4 КК України передбачити можливість звільнення від кримінальної відповідальності особи, якщо вона активно сприяла розкриттю і (або) розслідуванню злочину і (або) стосовно неї мало місце вимагання, або ця особа добровільно повідомила про вчинений злочин в орган, який має право на відкриття кримінального провадження; 3) запропоновано передбачити заходи кримінально-правового характеру до юридичних осіб за вчинення протиправного впливу на результати спортивних змагань.

Крім того, низка положень у дисертаційному дослідженні Дмитра Олексійовича були істотно вдосконалені, наприклад, пропозиції внесення змін і доповнень до Закону України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань» та твердження про те, що необхідно доповнити примітку до ст. 364-1 КК України, наголосивши, що до переліку статей у яких можливо

використовувати поняття неправомірної вигоди варто додати і ст. 369-3 та ст. 369-4 КК України.

У цілому в дисертаційному дослідженні сформульовано ряд положень, які мають істотне значення для науки кримінального права та кримінології.

Таким чином, дисертаційне дослідження Д. Анісімова виконане на високому науково-теоретичному та методологічному рівнях. Висновки, положення, рекомендації та пропозиції дисертації відповідають всім вимогам, які встановлюються для такого виду робіт у Положенні на здобуття ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, є обґрунтованими та логічними, мають високий ступінь наукової новизни та практичне значення.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

У дисертації на підставі дослідження значної кількості законодавчих актів та літературних джерел сформульовані основні положення щодо кримінальної відповідальності за протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань.

Мета дисертаційної роботи полягає в тому, щоб, ґрунтуючись на аналізі законодавства України, міжнародних нормативно-правових актів, правової доктрини, охарактеризувати кримінальну відповідальність за протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань та розробити удосконалені конструкції норм, що встановлюють відповідальність за цей злочин.

Для досягнення зазначеної мети було виокремлено відповідну кількість окремих завдань, серед яких: здійснити історико-правовий аналіз та дослідити генезис протиправного впливу на результати офіційних спортивних змагань; обґрунтувати небезпечність протиправного впливу на результати офіційних спортивних змагань; узагальнити зарубіжний досвід кримінальної

відповідальності за протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань; визначити об'єкт складу протиправного впливу на результати офіційних спортивних змагань; розкрити ознаки об'єктивної сторони складу протиправного впливу на результати офіційних спортивних змагань; визначити суб'єкт складу протиправного впливу на результати офіційних спортивних змагань; провести аналіз ознак, що характеризують суб'єктивну сторону протиправного впливу на результати офіційних спортивних змагань; сформулювати пропозиції з удосконалення чинного законодавства та практики його застосування в частині протидії протиправному впливу на результати офіційних спортивних змагань.

Науково-теоретичне підґрунтя дослідження становлять наукові праці фахівців у галузі філософії, теорії держави і права, кримінального права, інших галузевих правових наук. Нормативною основою дослідження є Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, кодифіковані нормативно-правові акти, закони та підзаконні акти, нормами яких прямо чи опосередковано визначено питання кримінальної відповідальності за протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань. Інформаційну й емпіричну основу дослідження становлять матеріали Єдиного державного реєстру судових рішень; дані державної статистичної звітності державної судової адміністрації та Офісу Генерального прокурора України; результати опитування 126 респондентів (Дніпропетровська та Запорізька області), які професійно займалися такими видами спорту, як дзюдо, самбо, сумо, бокс, кікбоксинг, пауерліфтинг, комбат дзю-дзюцу, вільна боротьба, волейбол, гирьовий спорт, рукопашний бій та фрі-файт; анкетування слідчих та оперативних працівників Національної поліції України, які проходили курси підвищення кваліфікації у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ протягом серпня 2020 – червня 2021 року та в цілому представляють всі області України (230 респондентів).

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Результати дослідження, що виносяться на захист, отримано завдяки всебічному використанню комплексного підходу, який передбачає поєднання низки різноманітних методів наукового пізнання. Виконана робота базується на системному поєднанні загальнонаукових та спеціально-наукових методів: історико-правового аналізу, системного аналізу, юридично-технічного, порівняльно-правового, правового моделювання, статистичного інтерв'ювання та узагальнення. Завдяки цьому Д. Анісімову вдалося на високому рівні виконати всі поставлені в дисертаційному дослідженні наукові завдання.

Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає у тому, що сформульовані та викладені в дисертації положення, узагальнення, висновки й рекомендації мають як загальнотеоретичне, так і практичне значення для науки кримінального права, кримінології і кримінально-виконавчого права та можуть бути використані в різних сферах, а також бути корисними для розроблення методики виявлення та припинення кримінальних правопорушень, відповідальність за вчинення яких передбачена статтею 369-3 КК України.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому.

Ознайомлення зі змістом дисертації дає підставу для твердження, що вона характеризується логічним і чітким змістовим наповненням, науково коректними та переконливими висновками. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять сім підрозділів, висновків до розділів та загальних висновків і списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи 230 сторінок, з яких основний текст займає 167 сторінок.

Анотація у стислій формі містить основні тези дисертаційного дослідження та викладена двома мовами (українською та англійською).

У першому розділі роботи «Історико-правовий розвиток та соціальна обумовленість кримінальної відповідальності за протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань» здійснено дослідження витоків та сучасного стану кримінально-правового забезпечення результатів офіційних спортивних змагань, а також соціальної обумовленості кримінальної відповідальності за протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань.

У другому розділі роботи «Об’єктивні ознаки складу протиправного впливу на результати офіційних спортивних змагань» здійснено дослідження об’єкту та об’єктивної сторони кримінального правопорушення передбаченого ст. 369-3 КК України.

У третьому розділі роботи «Суб’єктивні ознаки складу протиправного впливу на результати офіційних спортивних змагань» здійснено дослідження суб’єкта та суб’єктивної сторони кримінального правопорушення передбаченого ст. 369-3 КК України.

Висновки у дисертації відповідають її меті, завданням, а також змісту.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

У цілому позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Д. Анісімова, варто звернути увагу на деякі спірні, дискусійні положення і висловити окремі зауваження, як підґрунтя для обговорення під час захисту:

- 1) Відповідно до ч. 1 ст. 12 КК України кримінальні правопорушення в Україні поділяються на злочини та проступки. Протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань дійсно належить до злочинів, тому вживання здобувачем саме цього поняття у деяких аспектах дисертаційного дослідження є цілком виправданим. Однак, не завжди. Наприклад,

– «за наявності достатніх для цього підстав дії осіб, які вчиняють вплив на результати спортивних змагань, не включених до Єдиного календарного плану, можуть кваліфікуватися, як інші корупційні **злочини** (стр. 136)»;

– «Складовими **злочину** є чотири його елементи: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона, кожний з яких характеризується обов'язковими і факультативними ознаками, які визначають конкретний склад злочину. Без встановлення обов'язкових **ознак складу злочину** неможливі притягнення особи до кримінальної відповідальності і правильна кваліфікація **злочину**» (стр. 128);

– відповідно до ч. 2 ст. 28 КК України злочин визнається вчиненим за попередньою змовою групою осіб, якщо його спільно вчинили декілька осіб (дві або більше), які заздалегідь, тобто до початку злочину, домовилися про спільне його вчинення (стр. 142).

У вказаних прикладах доцільніше вживати саме поняття «кримінальне правопорушення», оскільки вживання поняття «злочин» тут суперечить положення наукової доктрини або й взагалі чинній редакції КК України. Вважаю, що у такій ситуації виникає дисонанс розуміння. Тому, авторська позиція потребує додаткового уточнення.

2) У Другому розділі дисертаційного дослідження приділено значну увагу сутності об'єкту як елементу складу кримінального правопорушення. Поза тим, не вдається встановити авторську позицію стосовно ставлення до змістовного наповнення поняття «об'єкт кримінального правопорушення». Адже, автор наголошує, що «на даний час у кримінально-правовій науці домінує позиція, згідно з якою *об'єктом злочину визнаються суспільні відносини*, що охороняються кримінальним законом. Наразі ми прихильники домінуючої позиції, згідно з якою об'єкт злочину визначається, як суспільні відносини, що охороняються кримінальним законодавством (стр. 113). Однак, згодом автор наполягає на тому, що «з вище окресленого нами вбачається нагальна необхідність поєднання двох **концепцій під час визначення об'єкту**

злочину ст. 369-3 КК України». На мій погляд подібне твердження потребує додаткового уточнення та конкретизації.

3) На сторінці 140 дисертаційного дослідження Дмитро Олексійович вказує, що «наразі подяка, як вираз вдячності за зроблену дію та/або бездіяльність спортсмена та інших суб'єктів, після досягнення бажаного результату не може вважатися підкупом». Водночас сутність цього авторського твердження не деталізована, тому потребує додаткового уточнення.

4) Автор у плані та тексті дисертаційного дослідження оминає питання особливостей кваліфікації протиправного впливу на результати офіційних спортивних змагань та видів покарань, що можуть бути застосовані до осіб, які його вчинили і визнанні судом винними. Зокрема, доцільно було б проаналізувати види покарань, їх ефективність, навести кількісні показники по видам покарань, що найчастіше використовуються та встановити взаємозв'язки між видом покарань та його ефективністю як превентивного заходу у сфері протидії спортивній корупції.

Утім, зазначене вище стосується окремих дискусійних положень дисертації та у своїй сукупності не впливає на загалом позитивну її оцінку.

Відсутність порушення академічної доброчесності

Під час вивчення тексту дисертації та наукових праць Д. Анісімова фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Дисертація Д. Анісімова «Кримінальний вплив на результати офіційних спортивних змагань» є самостійною, оригінальною науковою працею.

Висновки про відповідність дисертації встановленим вимогам

Викладене дає підстави для остаточного висновку про те, що дисертація на тему «Кримінальний вплив на результати офіційних спортивних змагань»,

яка підготовлена за спеціальністю 081 «Право» відповідає вимогам наказу «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 року №261 (зі змінами та доповненнями від 3 квітня 2019 року №283), наказу МОН України від 12 січня 2017 року №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 року) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №.144), а її автор – Дмитро Олексійович Анісімов, заслуговує на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

**Завідувач кафедри кримінально-правових
дисциплін та судочинства Навчально-наукового
інституту права Сумського державного університету
доктор юридичних наук, доцент**

ОЛЬГА БОНДАРЕНКО

Підпис	<i>Бондаренко О.</i>
засвідчую	
<i>М.П. І. Кам.</i>	ВІДДІЛ КАДРІВ
<i>О. І. Яснюкова</i>	